

СУТНІСТЬ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ*Пономаренко С.С.**Полтава, Україна*

У виховання культури безпеки педагог зазвичай прагне сформувати готовність до такого варіанту реагування на небезпеку і фактори ризику, як ступор, тобто різке гальмування діяльності людини, її нездатність реагувати на фактори ризику. Однак у реальному навчальному процесі спільні дії педагога і школярів призводять до різних змін діяльності, здібностей і особистісних якостей школярів, в тому числі і до наступних результатів:

- Формування досвіду неправильної, деструктивної поведінки, яка є причиною виникнення небезпечних ситуацій або втрат у небезпечних ситуаціях.
- Формування досвіду неуспішної поведінки у небезпечних ситуаціях.
- Формування досвіду успішних дій з профілактики, мінімізації наслідків, подолання небезпечних ситуацій.
- Психотравмуючий вплив діяльності школярів у небезпечних ситуаціях, розвиток рис тривожності, формування схильності до неадекватних емоційних реакцій на фактори ризику.
- Оберігання школярів від внутрішніх і зовнішніх впливів з використанням різних видів психологічного захисту [2, 3].

Дані варіанти результатів навчального процесу помітні у випадку, якщо суть виховання культури безпеки зводять до інформування школярів про небезпеку і різних видів діяльності у небезпечних ситуаціях. Проте підготовка до безпечної життєдіяльності здійснюється не лише у небезпечних ситуаціях. Насправді підготовка до безпечної життєдіяльності здійснюється під час діяльності, до якої залучені різні елементи культури безпеки та контркультури деструктивності:

- Школярі взаємодіють із елементами культури безпеки, суть яких у тому, що вони містять правила, норми, правила, традиції, але не інформацію про небезпеку і тим більше приклади реальних небезпечних ситуацій.
- Учні взаємодіють із елементами контркультури деструктивності, при цьому у них формується «імунітет» до деструктивного впливу контркультури і до віктимної поведінки.
- Школярі діють із використанням елементів культури безпеки у інформаційних, ігрових, дозованих і реальних небезпечних ситуаціях [4].

В якості складових частин виховання культури безпеки включає наступні аспекти: загальну теоретичну підготовку до безпечної життєдіяльності, формування предметних умінь і навичок, психологічну підготовку до безпечної життєдіяльності, розвиток якостей особистості, необхідних для безпечної життєдіяльності [1].

Таким чином, у складі виховання культури безпеки присутні складові: формування предметних дій майбутньої діяльності і спеціальна підготовка до безпеки життєдіяльності. Всі названі шляхи формування готовності школярів до безпеки життєдіяльності включають підготовку до використання елементів культури безпеки або підготовку школярів до застосування предметних засобів діяльності, у тому числі і в умовах наявності шкідливих і небезпечних факторів.

Література

1. Антюхин Э. Концепция воспитания безопасности жизнедеятельности / Антюхин Э., Сулла М. // Основы безопасности жизни. – 1997. – № 5. – С. 34-37.
2. Котляр В.Н. Определение воспитания с культурологических позиций / Котляр В.Н. // Психолого-педагогические и культурологические проблемы личностно-ориентированного воспитания. – 1999. – С. 5-17.
3. Кузнецов В. Организм человека в экстремальных ситуациях / Кузнецов В. // Основы безопасности жизни. – 1999. – № 9. – С. 57-59.
4. Матвеев В. Информационные воздействия на человека и общество / Матвеев В., Дружинин А., Маньков В. // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2002. – № 4. – С. 33-36.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ КРАСЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНИХ ЗНАТЬ***Попович Г.Л.**Полтава, Україна*

Педагогічний експеримент є методом пізнання педагогічних явищ. Це своєрідно здійснений педагогічний процес, до якого включаються принципово нові його елементи, що дає можливість глибше побачити зв'язки між різними його сторонами і точно врахувати результати внесених змін.

Організація експериментального дослідження по виявленню рівня сформованості

краєзнавчо-туристичних знань у вищій школі, передбачає фіксацію існуючих положень та водночас їх модернізацію з метою виокремлення нових положень, інноваційного осмислення отриманих висновків щодо питання формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх вчителів географії.

Мета педагогічного експерименту полягала в перевірці ефективності методики формування краєзнавчо-туристичних знань. Враховуючи мету дослідження сформульовано такі завдання дослідно-експериментальної роботи: 1) висвітлити реальний рівень оволодіння студентами-географами краєзнавчо-туристичними знаннями та підготувати програму діагностики результативності дослідно-експериментальної роботи; 2) розробити методику й технологію формування краєзнавчо-туристичних знань у студентів; 3) здійснити експериментальну перевірку методики з засвоєння краєзнавчо-туристичних знань; 4) зробити висновки та підготувати методичні рекомендації щодо формування краєзнавчо-туристичних знань у студентів-географів.

Об'єктом педагогічного експериментального дослідження, на яких реалізовувалася методика формування краєзнавчо-туристичних знань, виступили студенти-географи, а *предметом* – процес формування краєзнавчо-туристичних знань.

Формувальний експеримент проводився з метою перевірки ефективності запропонованої методики формування краєзнавчо-туристичних знань у процесі вивчення географії рідного краю.

Проблема формувального експерименту полягала в відповіді на питання: наскільки ефективна запропонована методика формування краєзнавчо-туристичних знань у процесі навчання географії. Розробка змістових компонентів експериментального дослідження полягала в виокремленні дидактичних, психолого-педагогічних умов формування краєзнавчо-туристичних знань.

Для виявлення рівня сформованості краєзнавчо-туристичних знань проводилося тестування, яке включало завдання різних рівнів складності. Перше завдання передбачало відповідь «так або ні», 2-ге полягало у визначенні понять. При виконанні третього завдання необхідно було застосувати здобуті знання на практиці. Четверте завдання мало творчий характер.

Для оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі засвоєння понять до теми, розділу чи всієї дисципліни були окреслені наступні вимоги: 1) науковість та повнота змісту поняття; 2) рівень самостійності студентів у процесі формулювання понять; 3) вміння практично застосовувати поняття при вирішенні проблемних завдань та вводити його в систему інших краєзнавчих понять.

В експерименті брало участь 388 студентів, з них 68 студентів ПНПУ імені В. Г. Короленка, 150 студентів Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, 70 студентів – Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «КНУ», 100 студентів – Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

На констатувальному етапі виявлено, що серед студентів 1-го курсу: рівні знань студентів експериментальної та контрольної групи практично однакові. Якісний показник початкового рівня оволодіння навчальним матеріалом у експериментальних групах склав 26,4%, у контрольних – 25,4%.

Якісний показник рівня сформованості краєзнавчо-туристичних знань студентів 3-го курсу на етапі констатувального експерименту для експериментальної групи склав – 30,6%, для контрольної – 27,1%

Контрольна перевірка знань студентів 5-го курсу показала, що найлегшими для виконання були завдання типу «так – ні». На завдання зі знання понять студенти відповіли на високому рівні. Найбільш складними для виконання виявилися завдання на використання понять на практиці. Творче завдання ж зацікавило майже всіх студентів. Правильність виконання завдань оцінювалася за дванадцятьма бальною шкалою. Бали потім відповідно прирівнювалися до одного з 4-ьох рівнів успішності навчання студентів.

Виявлено, що рівень знань студентів 5-го курсу значно вищий за рівень знань студентів 1-го та 3-го курсів. Якісний показник рівня сформованості краєзнавчо-туристичних знань студентів 5-го курсу на етапі констатувального експерименту для експериментальної групи склав – 42,9%, для контрольної – 31,1%

Контрольна перевірка знань студентів після навчання за запропонованою методикою формування краєзнавчо-туристичних знань показала, що у студентів експериментальної групи значно підвищився показник рівня успішності, тоді як студенти контрольної групи мали складності з формуванням чіткості понять та застосуванням понять на практиці.

Після ретельного аналізу статистичних даних було виявлено що, якісний показник рівня сформованості краєзнавчо-туристичних знань у студентів 5-го курсу на етапі формувального експерименту склав: експериментальна група – 69,6%, контрольна група – 39,7%.

Обрахунки результатів експериментальної роботи здійснювалися за допомогою формули $K_{\text{еф}}=K_e/K_k$ (визначення показника ефективності (за Ю. Кусим)). Провівши розрахунки, було виявлено, що $K_e = 69,6\%$; $K_k = 39,7\%$; $K_{\text{еф}} = 1,75$. Ці показники підтвердили ефективність запропонованої методики формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх вчителів географії.

Отже, результати, які ми бачимо після проведення експериментального дослідження доводять, що запропонована методика формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх вчителів географії ефективна та результативна.

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ревега Ю.В.

Полтава, Україна

Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Це – психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. На заваді цим нововведенням стають невідповідність нових типів навчально-виховних закладів вимогам батьків, які здебільшого орієнтуються на традиційні стандарти навчання і виховання.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії [1]. Вона є основою активної суспільної і професійно-педагогічної позиції суб'єкта, яка спонукає до інноваційної діяльності та сприяє її продуктивності.

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, виховання й самовиховання, професійного самовизначення педагога.

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати основним принципам:

1. Принцип інтеграції освіти – передбачає посилену увагу до особистості кожної дитини як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. Принцип диференціації та індивідуалізації освіти – налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного вихованця.

3. Принцип демократизації освіти – дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і вчителів, зацікавленої їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту, методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за такими показниками:

1) усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;

2) інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;